

УДК 811.161.2'243'342

РОБОТА НАД ДЕЯКИМИ АСПЕКТАМИ МУЗИКИ І МОВИ НА УРОКАХ МУЗИЧНОЇ ФОНЕТИКИ ЗІ СТУДЕНТАМИ ІНОЗЕМЦЯМИ ПРИ ВИВЧЕННІ УЯІ

Ковальова Г.М., старший викладач
кафедри філології та лінгводидактики

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У статті висвітлюються проблеми зв'язку музики і мови з точки зору дослідження музикознавців, психологів, лінгвістів, етнографів. Показано родинний зв'язок походження і історичні традиції функціонування; розглядаються риси спільності та відмінності у комунікативній, ритмічній, артикуляційній і інтонаційній сферах. Відзначено взаємодію музики й мови на уроках музичної фонетики при вивченні УЯІ зі студентами-іноземцями на початковому етапі навчання.

Ключові слова: музика, мова, зв'язок, артикуляція, ритм, інтонація, мелодія, дихання, виразність.

В статье освещаются проблемы связи музыки и речи с точки зрения исследования музыковедов, психологов, лингвистов, этнографов. Показана родственная связь происхождения и исторические традиции функционирования; рассматриваются черты общности и различия в коммуникативной, ритмической, артикуляционной и интонационной сферах. Отмечено взаимовлияние музыки и речи на уроках музыкальной фонетики при изучении УЯИ со студентами-иностранцами на начальном этапе обучения.

Ключевые слова: музыка, речь, связь, артикуляция, ритм, интонация, мелодия, дыхание, выразительность.

Kovaleva G.M. WORK ON SOME ASPECTS OF MUSIC AND LANGUAGE AT THE LESSONS OF MUSIC PHONETICS WITH INTERNATIONAL STUDENTS AT THE CLASSES OF USL

The problem of the relationship between speech and music was considered by many representatives of various science fields. Musicologists, psychologists, linguists, and ethnographers were interested in music and speech comparative analysis. Scientists studied the problems of musical and speech rhythms perception and their influence a psyche, the issues of music and speech emotional coloring, the patterns of musical and speech intonations.

The purpose of this study is developing the system of complex work on the articulation of Ukrainian sounds, stress, word rhythm and intonation on musical phonetics lessons at the initial stage of training foreign students.

Music and speech are important forms of human communication. Communication is the most obvious parameter of the speech and music similarity. In addition, such characteristics of these sound phenomena components as sign, rhythm, intonational basis, as well as acoustic parameters: pitch, strength, timbre, duration, dynamics may be distinguished.

Since the rhythm of speech depends on the rhythm of breathing, and the musical rhythm, in turn, affects the rhythms of human heart activity, it is not difficult to establish the dependence between musical rhythms and speech.

Speech and music intonations can be analyzed in terms of both differences and similarities. The functions proximity, the similarity of the principles of the intonation process make it possible to transfer speech experience to the perception of music. It was not by chance that vocal genres and other forms of music and speech synthesis appeared. It reflected the experience of various forms of communication. As many researchers note, everything that a person can express in speech can be used in music.

In speech, we pronounce vowel sounds with the help of lips and nasopharynx. In singing, we build and pronounce vowels in the throat, behind the root of the tongue, and do not need the help of the lips. When we open the pharynx with a half-lash, that cavity is formed in it, which we form (articulate) vocal vowels in.

The process of learning Ukrainian as a foreign language begins with mastering its articulation base, with mastering pronunciation. The main goal of learning pronunciation is the development and automation of hearing and pronunciation skills and phonemic hearing. The teaching of the Ukrainian language to foreign students, in particular phonetics, is based on the following principles: reliance on the system properties of the Ukrainian language phonetics structure; consideration of the features of students' native language phonetics system; a combination of consciousness and imitativeness in teaching pronunciation (consciously imitative way); the complexity of the work on articulation, word stress and rhythm and intonation.

Key words: music, language, communication, articulation, rhythm, intonation, melody, breathing, expressiveness.

Постановка проблеми. Проблема взаємозв'язку мови і музичного мистецтва розглядалася багатьма представниками різних галузей науки. До порівняльного аналізу музики та мови зверталися музикознавці, психологи, лінгвісти, етнографи. Ученими вивчалися проблеми сприйняття музичних і мовних ритмів і їх впливу на психіку (А.Н. Леон-

тьєв, О.В. Овчинникова), питання емоційного забарвлення музики й мови (В.П. Морозов, В.Н. Холопова), досліджувалися закономірності музичних і мовних інтонацій (Б.В. Асаф'єв, Е.В. Назайкінський, Н.В. Черемисіна) та багато інших проблем, пов'язаних із вимовою і музикою. Проте на особливу увагу заслуговує такий аспект музики, як її

застосування у процесі мовної підготовки іноземних студентів підготовчого відділення. Зокрема, у даному дослідженні йдеться про методичні можливості дисципліни під назвою «музична фонетика» у навчанні іноземців української мови на початковому етапі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У педагогіці взаємозв'язок мови та музичного мистецтва знаходить своє застосування у вигляді створення нових дидактичних концепцій на основі інтеграції музики і навчальних предметів. Відомі методики використання музики у викладанні літератури, історії, іноземних мов (наприклад, Г. Вершиніна, Л.В. Куриленко, В.Г. Граф, Н.Ф. Орлова, Т.С. Овчинникова, І.Г. Ревес, І.І. Небезина, Т.Н. Іванова, Н.М. Свірін). Однак, потреба у пошуку нових оригінальних форм і методів навчання на основі музичного мистецтва ще далеко не вичерпана.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в аналізі та вивченні можливостей використання музики у мовній підготовці іноземних громадян, які отримують вищу освіту у ЗВО України, опановуючи при цьому українську мову як іноземну на початковому етапі навчання. Відповідно, метою даного дослідження є обґрунтування використання можливостей музики на заняттях з іноземними студентами, у результаті чого підвищується мотивація і успішність при вивченні особливостей іноземної мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мова може набувати різних форм, вона може бути зовнішньої (спілкування), внутрішньої (мислення), усною, писемною (запам'ятовування інформації); мова також може бути представлена у формі монологу або діалогу (односторонній і двосторонній обмін інформацією) тощо. Разом із тим, якість мовлення, способи його побудови, сенс дають нам уявлення про особистість людини, яка говорить. Характеризуючи мову, ми можемо говорити про її музичність і про такі поняття, як гармонія, милозвучність.

Особлива «комунікативність» музики впливає з її універсальної природи, специфіки її засобів виразності. У фізичні властивості музичного звуку вже укладена ймовірність залучення слухача у музичний потік. Музика з її висотною, ладовою, метричною організацією впливає на психіку людини, на діяльність серця, артеріальний тиск, обмін речовин, працездатність, про що писав ще В.М. Бехтерев. Причому сприйняття музики,

подібно до мови, може відбуватися як на свідомому, так і на підсвідомому рівні, оскільки аналіз частотно-часових співвідношень акустичних сигналів здійснюється за обох форм сприйняття (А.В. Торопова). Американські дослідники Ленг і Шоу прийшли до висновку, що мозок людини з моменту народження здатний до сприйняття музики, і вона є свого роду передмовою [1]. Є навіть припущення, що музика є архаїчною формою мислення [2, с. 95]. Подібні твердження зайвий раз доводять, що музичне мистецтво, як форма спілкування, протягом століть вбирало у себе досвід всієї людської комунікації.

Отже, комунікативність – найбільш очевидний параметр подібності мови і музики. Крім того, можна виділити і такі характерні для цих звукових явищ компоненти, як знаковість, ритмічність, інтонаційна основа, а також акустичні параметри: висота звуку, сила, тембр, тривалість, динаміка. Що стосується спільності акустичних параметрів мовлення і музики, то вона очевидна. Пропонуємо зупинитися докладніше на інших взаємозв'язках.

Музика, як знакова система, що володіє специфічними засобами вираження, подібно до мови, несе смислове навантаження – інформацію. Але інформативність мови зовсім іншого роду. Музика підноситься над понятійною мовою, тому що вона є лише відображенням уявлень про предмети і явища навколишньої дійсності. Музика набагато більшою мірою пов'язана зі світом почуттів і емоцій, і тому музична мова іноді може передати глибше і виразніше повний зміст висловлювання. Музика, як знакова комунікація, є системою зі своєю інфраструктурою. Будова музичного твору має багато спільного з композицією тексту, його синтаксичною структурою. Навіть окремі поняття, які використовуються і у мові, і у музиці, вказують на наявні аналогії: такт, пауза, ритм, метр, кульмінація, композиція, фраза, період та ін.

Що стосується поняття ритму, то можна з упевненістю стверджувати, що ритм – це форма і спосіб існування світу взагалі, оскільки ритмічний початок інтегровано проявляється і у природі, і у будь-якій людській діяльності. Дихання, серцебиття – вся життєдіяльність людини регулюється ритмічними законами. Ритм належить до категорії симетрії, гармонії, міри як періодичність повторів подібних і різнорідних явищ у часі.

На думку вчених-філологів, ритм також є універсальною властивістю, початком будь-якої мовної системи, що організує та дис-

циплінує (А.М. Антипова, І.А. Назаренко). За словами Н.В. Черемисіної, як природні витоки мовного ритму виділяють фізіологічну і інтелектуальну його основи. Як елемент звучання мови, ритм спирається на фізіологічні основи, на ритм дихання. Як елемент форми мови, що виконує комунікативну функцію, ритм співвідноситься зі змістом, тобто організовується, управляється і коригується інтелектуально. Ритм мови має складну, багаторівневу організацію, і прийнято говорити про своєрідну ієрархію мовних ритмів – насамперед про складовий, словесний, синтагмений ритми. Мовна ритмічність проявляється не тільки у віршуванні, як може здатися на перший погляд. Художня проза також ритмічна, і будь-який цілісний твір будується за принципом зв'язності і членування своїх частин. Для усвідомлення змісту твору необхідно сприймати його ритм.

У музиці ритм безсумнівно є джерелом музичної думки і фундаментом всієї музичної побудови. Без ритму не існує музики, як не існує життя без дихання. За зразком відомого діалектичного закону формулюється основний закон ритмічного процесу у музичній формі – єдність і боротьба ритмічної регулярності і нерегулярності. Прояви ритмічної регулярності у музиці виражаються як сталість такту, часткою такту, акцентів і т.д. Ритмічна нерегулярність – це змінність такту, частота такту, нерегулярність акцентів, поліритмія тощо. Темп і ритм, як правило, співвідносяться слухачем з частотою дихання. Ритмічна організація музичної тканини організовує і ритм сприйняття. Оскільки ритм мови залежить від ритму дихання, а музичний ритм у свою чергу впливає на ритми серцевої діяльності людини (В.С. Мархасін, В.М. Цеханська), то неважко встановити існування залежного зв'язку між музичним ритмом і вимовою.

Музичний звук впливає на біофізичну сферу свідомості людини і сприймається двоїсто; аналітично, коли на перший план виступають його властивості – висота, тривалість, тембр, гучність, артикуляція, – і синкретично: як цілісна, багатовимірна, виразна інтонація. Як зазначає В.В. Медушевська, у ході історичного розвитку музика поглиблювала аналітичну диференційованість своєї мови, але одночасно росла й міцніла її синкретична організація. Протягом століть вона вбирала у себе досвід всієї людської комунікації.

Смисловою «цеглинкою», елементарною частинкою музики є інтонація, і саме інтонація, навіть у масштабах цілого, визначає

ступінь «комунікативності» музики. Зіставляючи те, що мається на увазі під інтонацією у мовознавстві, і тлумачення цього терміну у музикознавстві, зазначимо, що у мовознавстві інтонація у широкому сенсі розуміється як звукове втілення мовного висловлювання. Мовну інтонацію характеризують звуковисотна крива («мелодія» мови), зміни динаміки і тембру у часі, ритміка, яка проявляється у тривалості і співвідношенні елементів мови, темп. Під поняттям «інтонація» у вузькому сенсі мають на увазі її мелодіку. У музикознавстві – це звукове втілення твору в єдності всіх засобів його виразності у масштабах цілого (В.В. Медушевський). У вузькому сенсі під інтонацією мається на увазі звуковисотна крива мелодії (її контур), точніше, її відрізок, найкоротша «музична думка» (в інтерпретації Б.В. Асаф'єва).

Інтонація не має предметності, вона передає всю безліч емоційних рухів (у мові такою функцією наділені слова). Звукова модель емоцій – інтонація структурно подібна до таких психофізіологічних реакцій людини, як нервова напруга, емоційні фази підйому, кульмінації і спаду.

Генетично пов'язана з мовною, музична інтонація істотно від неї відрізняється. Мовна інтонація вносить додатковий емоційний сенс у мовне повідомлення (хоча у багатьох випадках цей сенс виявляється основним, часом і таким, що суперечить словам). Емоційний зміст привноситься у мовну інтонацію спонтанно, під впливом напливу почуттів, висловлюючи, демонструючи позицію, ставлення. Музична інтонація є узагальненням, що несе у собі якусь музичну інформацію. Вона є «зерном», імпульсом у тематичному розвитку, у ній криється виразність музичної теми, що визначає загальну структуру, форму твору.

Розглядаючи взаємозв'язок мови і музики, необхідно пам'ятати про особливості сприйняття різних видів мовної інформації – лінгвістичної та екстралінгвістичної (емоційної інтонації голосу) і сприйняття музики. Поняття «емоційний слух», уведене В.П. Морозовим при експериментально-теоретичній розробці виявлення емоційного сприйняття і емоційної чуттєвості, характеризує відокремлену функціональну систему, складову перцептивну частину каналу невербальної (екстралінгвістичної) комунікації людини. В області мистецтва мови, співу, музики емоційний слух, зазначає В.П. Морозов, – це здатність тонко відчувати емоційні інтонації голосу артиста, звуку інструменту, а також вміння висловлю-

вати ці почуття власним голосом або музично-інструментальними засобами.

Музика як один з найбільш емоційних видів мистецтва характеризується широким спектром вираження різних емоцій. Згідно з дослідженнями В.Н. Холопової, музичні емоції у плані змісту являють собою ієрархію художніх реакцій людини на різних рівнях: від хвилинного настрою, локального афекту, навіювання музичним матеріалом (ритм, мелос) до елементів світовідчуття, світосприйняття, що виховуються музичним мистецтвом.

До мовної та музичної інтонації можна підходити з позицій як відмінності, так і подібності. Близькість функцій, спорідненість принципів інтонаційного процесу уможливорює перенесення мовного досвіду на сприйняття музики. Не випадково виникли вокальні жанри і інші форми синтезу музики й мови, у чому відбився досвід різних форм спілкування. Як відзначають багато дослідників, все, що може людина висловити у мові, вона може використовувати у музиці, а деякі мовні афекти, що вноситься у музику (у фольклорі, наприклад, мовні вигуки типу «ех», «гей» тощо), можуть бути і позитивними, і негативними, однак через свою короткочасність і нестабільності не утворюють у музичному творі глибокої емоційної течії.

Риси спільності у звуках музики й мови були розглянуті Є.В. Назайкінським. Вони найбільш чітко проступають в особливостях відтворення і слухання звуків (музики й мови): на рівні фонетики, тобто на елементарному рівні звуків і складів, і на рівні синтаксису – мотивів, фраз, пропозицій. Подібно до того, як у мові речення оповідного характеру довше за речення емоційно-дієвого, вольового, у музиці розповідні інтонеми (мотиви і фрази) також відрізняються розгорненістю.

Спільність виявляється у самих способах відтворення звуків, в артикуляції, а також у тому, як їх чують, тобто акустичних характеристиках. Людина сприймає і оцінює мову, мимоволі порівнюючи зі своїми артикуляційними еталонами (тому ми можемо судити про акцент). У музиці, як і у мові, підкреслює О.В. Назайкінський, артикуляційний досвід грає велику роль при сприйнятті. Артикуляція надає осмисленість і особливу виразність виконання. Музична артикуляція подібна до мовної, при цьому найбільш важливим загальним принципом є принцип членороздільності. Зміни у плані тембру і звуковисот-

ності в артикуляції (і тієї, і іншої) ведуть до змін в інтенсивності звучання. Водночас відсутність тембрових і звуковисотних змін у всякій артикуляції не припускав відсутності змін в інтенсивності звучання, скоріше, навпаки. На початковому етапі навчання ми постійно перебуваємо у полоні мовного голосу, намагаємося поєднати мову зі співом, нехтуючи через незнання тією обставиною, що фізіологічні механізми мовлення і співу кардинально різняться. Знати цю різницю дуже важливо. Сучасній науці відомо, що сміх і плач, стогін і мова іннервуються різними центрами мозку. Відомо і те, що мова забезпечується одними м'язами і іннервується мовними центрами мозку, спів же вимагає участі великої кількості інших м'язів, а співоча іннервація забезпечується іншими центрами мозку. Мовна артикуляція має свої центри у мозку, а вокальна – свої. Досить згадати тут відомий ефект: заїки ніколи не заїкаються у співі. Саме тому, що через незнання і ігнорування цієї різниці між вимовою і співом, у педагогічній практиці виникають великі проблеми. Цю відмінність слід знати і враховувати при навчанні співу.

У промові ми вимовляємо голосні звуки за допомогою губ і ротоглотки. У співі ми будуємо і вимовляємо голосні у горлі, за коренем язика і не потребуємо допомоги губ. Коли ми відкриваємо глотку, у ній якраз і утворюється та порожнина, в якій ми і формуємо (артикулюючи) вокальні голосні.

Оскільки спів відрізняється від побутової розмовної мови, то, природно, під час співу ми користуємося дещо іншими м'язовими установками. Мускулатура у процесі співу працює більш динамічно, більш активно, ніж у процесі розмовного побутового мовлення. Навчайте студентів виконувати вокально-артикуляційну функцію. Не всім це вдається опанувати відразу – не у всіх м'язи глотки розвинені однаково добре, деяким потрібно потренуватися, щоб досягти задовільного результату. Язик – досить великий орган. Передня його частина розташовується у роті, корінь – у глотковій порожнині. До язика прикріплена гортань. Язик – надзвичайно мобільний орган. Під час співу він рухається вперед-назад, вгору-вниз. При артикуляції вокальних голосних у глотці корінь язика трохи опускається і звільняє місце у горлі для їхнього формування. Коли ми артикулюємо голосні, язик не повинен напружуватися. Почніть вимовляти (як у співі) голосні у послідовності від «І» до «У». Корінь язика буде трохи опускатися вниз, у глоткову порожнину,

при цьому кінчик язика повинен торкатися нижніх зубів. Пам'ятайте: мова не повинна напружуватися. Нехай він рухається вільно. Вимовляєте горлом голосні: «І» – «Е» – «А» – «О» – «У». Ви відчуєте самі, як корінь язика слухняно виконуватиме «команди» глотки. Потрібна певна практика, щоб навчитися, артикуючи голосні, не напружувати ані гортань, ані глотку, ані язик, ані щелепу. Слід також звернути особливу увагу на м'яке піднебіння. Воно буває млявим, внаслідок чого, опускаючись, надає звуку «гугнявий» відтінок. Гугнявість з'являється від млявості глоткової артикуляції, від невміння артикулювати вокальні голосні горлом. Покращиться артикуляція – зникне і гугнявість. Небо підніметься, і голосні стануть чистими і дзвінкими. Нижня щелепа так само важливий орган у формуванні та вимові правильних звуків. Надзвичайно важливо навчитися розслабляти м'язи нижньої щелепи. Наші жувальні м'язи дуже сильні, і затиснута щелепа стане великою перешкодою при артикуляції голосних, адже вона затискає м'язи шії і глотки та блокує артикуляцію голосних. Саме тому у момент співу вона повинна бути весь час вільною.

Відмінності в артикуляції мови і музичного звуку долаються при сприйнятті. Музика спочатку сприймалася як певного роду мова, як щось комунікативне. У зв'язку з цим у практиці закріпилося різноманіття музичних і мовних інтонаційних жанрів, в яких проглядаються поступові переходи від досвіду «чистої» мови до практики «чистого» співу. Під час співу мовна артикуляція накладається на музичне звуковедення. У результаті відбувається зміна артикуляції, синтез артикуляції мовної та музичної. Для музичного мислення, музичного сприйняття та його розвитку і історичного, і онтогенетичного, як пише Є.В. Назайкінський, мовна артикуляція під час співу надзвичайно важлива. Вона полегшує розвиток музичного слуху.

Величезну роль тут відіграє і синтаксичний мовний досвід. Діапазони мови зазвичай збігаються по центру з музичними діапазонами. Низькі звуки у мові (як і у будь-якій музиці – класичній, народній) використовуються зазвичай для ствердних закінчень фрази, високі – для питальних, нестійких інтонацій.

Інтонації мови при сприйнятті вимагають від слухача великої творчої роботи, але далеко не кожен обтяжує себе цим при спілкуванні; у результаті часто виникає нерозуміння між людьми: людина чіпляється за слова, які не

вдумуючись, що не вслухаючись в інтонації, коригувальні їх зміст. Навички мовного спілкування у цілому, не тільки артикуляційний досвід, більше ніж що-небудь інше переносяться на музичне сприйняття.

Є й інші параметри, подібності між вимовою та музикою. Мовна інтонація у змісті, емоційній виразності і характеристичності залежить від конкретної мовної ситуації, яка зумовлює породження мовних жанрів. Аналогічно до них, у музиці жанрами є типи творів, що об'єднуються за змістом, умовами і засобами виконання та своїм соціальним призначенням. Мовні і музичні жанри спираються на деякі загальні комунікативні закони.

Найбільш важливою специфічною ознакою живої розмовної мови є її діалогічність. Лінгвісти зіставляють структурні особливості різних видів діалогу (конфіденційне пояснення, емоційний конфлікт, діалог-спір, діалог-унісон), форм монологічного мовлення (виступ оратора, наукову доповідь, розмова з самим собою). Аналіз інструментальних музичних творів робить очевидним той факт, що загальні принципи подання «реплік» у багатоголосі виходять з мовних форм діалогічного і монологічного плану. Музика володіє значно ширшими можливостями образності. Формування тематизму індивідуалізованого типу стало можливим завдяки активному використанню виразних музичних засобів (в їх основі – фіксована звуковисотна, ладова і метрична організація) і посилення характеристичності. А це означає збагачення семантики музичної мови.

Оволодіння практичними навичками правильної вимови – необхідна умова при вивченні української мови як іноземної. Тому основне завдання навчання вимови полягає у формуванні у студентів вимовних навичок (артикуляційних, просодичних, інтонаційних), слухових образів звуків і слів української мови і на їх базі – навичок розпізнавання слів, висловлювань, в оволодінні правилами переходу від графічного образу слова до його вимови.

У практиці навчання української мови на підготовчому факультеті викладачі прагнуть забезпечити наближення вимови іноземних студентів до мови носіїв, допускаючи можливість у мовленні акценту, не порушує процес комунікації. Однак при цьому обов'язково повинні дотримуватися вимоги фонетичної (фонологічної) системи української мови. Студент повинен уміти розрізняти зна-

чуці одиниці – фонемі, тобто дотримуватися властивих українській фонетиці звукові протиставлення і «чути» їх у процесі сприйняття чужої мови. Наприклад, в українській мові існують протиставлення приголосних звуків за м'якістю-твердістю та дзвінкістю-глухістю. Якщо ці норми будуть порушені, студентам важко буде розуміти українську мову, а їх власне мовлення буде незрозумілим для носіїв мови (наприклад, *забув – забив; брат – брати; бив – пив* тощо). Але на практиці простого дотримання таких протиставлень недостатньо. Крім того, необхідно ще дотримуватися так званої фонетичної норми, тобто традиційної для української мови реалізації фонетичних протиставлень. Таким чином, іноземні студенти повинні дотримуватися, по-перше, принципу відповідності потребам спілкування, по-друге, принцип показності по відношенню до фонетичної системи української мови. Тобто, студенти повинні оволодіти нормами вимови такою мірою, щоб відхилення у вимові не заважали іншим сприймати і розуміти мову.

Процес вивчення української мови як іноземної починається з оволодіння його артикуляції базою, з постановки вимови. Основна мета навчання вимові – розвиток і автоматизація слуховимовних навичок і фонематичного слуху. Навчання іноземних студентів української мови, зокрема фонетики, будеться на наступних принципах; опора на системні властивості звукового ладу української мови; врахування особливостей звукового ладу рідної мови студентів; поєднання свідомості й імітативності у навчанні вимови (свідомо-імітативний шлях); комплексність роботи над артикуляцією звуків, наголосом, ритмікою слова і інтонацією. Таку роботу потрібно проводити, дотримуючись вимог системності і доступності, поступово ускладнюючи матеріал.

Висновки з проведеного дослідження. З наведеного вище можна зробити наступні висновки. Як бачимо, щоб зробити навчальний процес ефективним, необхідно впроваджувати нетрадиційні, активні моделі і технології навчання, серед яких не останнє місце займає музична фонетика, тобто використання на заняттях музики при вивченні ритміки, інтонаційних конструкцій артикуляції. Зазвичай це робиться вже при вивченні ввідно-фонетичного курсу (ВФК), який передбачає оволодіння мінімальної лексику, найпростішими синтаксичними конструкціями, елементарними вміннями говоріння, аудіювання, читання та письма. Студенти засвоюють систему фонетики української мови, артикуляцію українських звуків, інтонацію, особливості наголосу і його реалізації у різних типах слів. Тому використання можливостей музики (зокрема, у форматі курсу музичної фонетики) є ефективним методом поліпшення якості знань іноземних студентів на початковому етапі навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Асафьев Б. В. Речевая интонация. Интонация и музыкальный образ. 1963. 128 с.
2. Бучель В. Н. Азбука резонансного пения. Сб. Белорусской государственной академии музыки. 2005. 28 с.
3. Васина-Гроссман В. А. Музыка и поэтическое слово. Музыка, 1984. 368 с.
4. Леонтьев А. Н. Психология смысла. Психология и педагогика. 1976. № 3. С. 67 – 95.
5. Медушевский В. В. Двойственность музыкальной формы. Восприятие музыки. 2008. № 24. С. 143 – 195.
6. Морозов В. П. Невербальная коммуникация (экспериментально-психологические исследования). 2011. 256 с.
7. Назайкинский Е. В. О психологии музыкального восприятия. Музыка. 2011. 78 с.
8. Холопова В. Н. Феномен музыки. Монография. 2014. 378 с.;
9. Яворский Б. А. Строение музыкальной речи. 1998. 40 с.